

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА. Серія 5. Педагогічні науки:
реалії та перспективи. Випуск 67. Київ : Вид-во НПУ імені
М. П. Драгоманова, 2019. С. 69 –73.

УДК 378.018.8:373.3.011-051

**Грітченко Тетяна Яківна,
Майданик Олена Василівна**

**ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ИННОВАЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ В КОНТЕКСТЕ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ
НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ЗАВЕДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
INNOVATIVE EDUCATION IN THE CONTEXT OF FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING
IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS**

***Анотація.** У статті розкрито актуальність проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти. Визначено, що реалізація цієї проблеми в умовах Нової української школи потребує використання в освітньому просторі ЗВО інноваційних педагогічних технологій, творчого пошуку нових чи вдосконалених концепцій, принципів та підходів до освіти. Проаналізовано причини, що зумовили потребу в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності на сучасному етапі розвитку освіти. Розкрито сутність поняття «професійна підготовка вчителя початкової школи». Схарактеризовано низку інноваційних технологій, які, на думку авторів, наефективніше сприятимуть професійному становленню майбутніх учителів початкової школи:*

технологія розвитку критичного мислення, проблемного навчання та інтерактивна технологія.

Ключові слова: *майбутні учителі початкової школи; професійна підготовка вчителя початкової школи, інновація, інноваційні технології, технологія розвитку критичного мислення, проблемне навчання, інтерактивна технологія.*

Анотація. *В статті раскрыта актуальність проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти. Визначено, що реалізація цієї проблеми в умовах Нової української школи потребує використання в освітньому середовищі ЗВО інноваційних педагогічних технологій, творчого пошуку нових або вдосконалених концепцій, принципів і підходів до освіти. Проаналізовані причини, які обумовили потребу в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності на сучасному етапі розвитку освіти. Визначено сутність поняття «професійна підготовка вчителя початкової школи». Охарактеризовано ряд інноваційних технологій, які, на думку авторів, найбільш ефективно сприятимуть професійному становленню майбутніх учителів початкової школи: технологія розвитку критичного мислення, проблемного навчання та інтерактивна технологія.*

Ключевые слова: *будущие учителя начальной школы; профессиональная подготовка учителя начальной школы, инновация, инновационные технологии, технология развития критического мышления, проблемное обучение, интерактивная технология.*

Summary. *The article reveals the relevance of the problem of primary school teachers' professional training in higher educational establishments. It has been determined that this problem implementation in the conditions of the New Ukrainian school will require the use of innovative educational technologies in the learning environment of HEE, creative search for new or improved concepts,*

principles and approaches to education. The reasons, which have determined the need for pedagogical activity innovative orientation at the present stage of education development, have been analyzed. The essence of the concept “primary school teacher’s professional training” has been revealed. It has been characterized the innovative technologies range that, in the authors’ opinion, will more effectively contribute to the future primary school teacher’s professional formation: technology of critical thinking development, problem learning and interactive technology.

Key words: *future primary school teacher; primary school teacher’s professional training, innovation, innovational technologies, technology of critical thinking development, problem learning, interactive technology.*

Постановка проблеми. Демократичний шлях розвитку, який обрала сучасна українська освіта, не тільки легітимізував можливість застосування різних педагогічних технологій у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи, а й позначив вимоги до ЗВО з підготовки педагогів-професіоналів нового покоління з конкурентноспроможним рівнем кваліфікації, з розвиненою загальною та педагогічною культурою, які знаються на тенденціях, системах сучасної психології та педагогіки, здатних орієнтуватися не тільки в типових педагогічних ситуаціях, але й розуміти специфіку навчальної діяльності в різних умовах освітнього процесу в початковій школі.

У школу повинен прийти фахівець, готовий до здійснення цілісного педагогічного процесу відповідно до освітніх програм, рівня підготовленості молодших школярів, вимог концепції Нової української школи, Законів України «Про освіту», «Повну загальну середню освіту», «Про вищу освіту» тощо.

Так, у Законі України «Про загальну середню освіту» зазначено, що педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень

професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в закладах системи загальної середньої освіти» [3].

Відповідно до Концепції Нової української школи, що проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, діяльність учителя початкової школи має бути зорієнтована на використання в освітньому процесі такого змісту освіти і технологій навчання, який відкриє можливості для формування в учнів компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в соціумі.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та виокремлення умов, що забезпечують його успішну педагогічну діяльність, на сучасному етапі розвитку суспільства є предметом уваги багатьох науковців. Зокрема, проблеми змісту педагогічної освіти розглянуто в наукових доробках А. Абдулліної, А. Алексюка, В. Андрущенко, А. Беляєвої, І. Беха, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, М. Дьяченка, М. Євтуха, М. Жалдака, Л. Кандибовича, В. Кузя, А. Кузьмінського, В. Майбороди, О. Мороза, І. Підласого, В. Семиченко, В. Шахова та ін.; науково-теоретичні основи формування особистості педагога в процесі професійної підготовки досліджено в роботах Т. Байбари, В. Гриньової, Г. Костюка, В. Коцура, М. Кухарева, Д. Мазохи, С. Паршук, Д. Пашенка, В. Плахтєєвої, І. Щербака та ін.

Аналіз праць вищезазначених авторів доводить, що важливе місце в особистісному становленні майбутнього педагога посідає саме професійна підготовка.

Мета статті – розкрити роль інноваційного навчання майбутніх учителів початкової школи в контексті їхньої професійної підготовки у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні «професійна підготовка» є одним із ключових понять. Науковці це поняття трактують по-різному.

Педагогічна енциклопедія професійну підготовку тлумачить як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії [6, с. 57].

На думку Г. Троцько, професійна підготовка є системою, що характеризується взаємозв'язком та взаємодією структурних та функціональних компонентів: мети, навчання, змісту освіти, мотивів навчання, діяльності викладача і студентів, сукупність яких визначає особливість, своєрідність, що забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети – вийти на якісно новий рівень готовності до професійної діяльності [9, с. 9].

Отже, виходячи зі змісту досліджень можемо охарактеризувати професійну підготовку вчителя початкової школи як процес оволодіння особистістю життєвими компетентностями, загальнонауковими, професійними знаннями і вміннями для успішного здійснення професійної діяльності під час навчання у закладі вищої освіти.

Питання загальнопедагогічної підготовки вчителя початкової школи залишаються досить актуальними і нині. Цьому сприяє і реформа вищої освіти, що, була зумовлена потребами практики, необхідністю поглиблення й розширення наукового супроводу конкретних перетворень, що здійснюються нині в суспільстві й науково-освітній галузі.

Однак, реалізація цієї проблеми в умовах Нової української школи потребує використання в соціально-освітньому просторі ЗВО інноваційних педагогічних технологій, творчого пошуку нових чи вдосконалених концепцій, принципів та підходів до освіти.

Потреба в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності, як і навчання на сучасному етапі розвитку освіти і суспільства в цілому зумовлена низкою обставин, зокрема:

- соціально-економічними перетвореннями і науково-технічним прогресом, що зумовлюють необхідність докорінного оновлення системи вищої освіти, методології і технології організації освітнього процесу у ЗВО. Інноваційна спрямованість діяльності викладачів та студентів передбачає створення, засвоєння і використання педагогічних нововведень, є засобом оновлення освітньої політики;

- посиленням гуманітаризації змісту освіти, неперервними змінами обсягу, змісту навчальних дисциплін, введенням нових спеціальностей, нових навчальних предметів, елективних курсів потребують постійного пошуку нових організаційних форм, технологій навчання. У зв'язку з цим зростає роль і значення викладача як генератора педагогічних ідей;

- зміною характеру ставлення викладачів до самого факту засвоєння і застосування педагогічних нововведень, адже, в минулому, інноваційна діяльність в основному зводилася до використання «рекомендованих зверху» нововведень. Нині вона набуває дедалі більше вибіркового та дослідницького характеру, посилюється ступінь свободи викладача, який раніше діяв у жорстко регламентованих умовах; відбувається входження ЗВО у ринкові відносини, виникають нові типи недержавних навчальних закладів різних форм власності, що створює реальну ситуацію їх конкурентоздатності.

Базовим компонентом інноваційного середовища є інновація. Глосарій Європейського фонду освіти пояснює, що інновації – це вперше впроваджена новизна, однак більшість інновацій пов'язана з перенесенням наявних підходів у нові умови через їх адаптацію або внесення поступових змін до наявних систем [1, с. 295].

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» інновації це новостворені (застосовані) або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого,

адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва (або) соціальної сфери [4].

Соціально-економічні перетворення, у свою чергу, зумовлюють інноваційну спрямованість освіти і педагогічної діяльності. У зв'язку із цим інновацію в освіті потрібно розглядати як процес створення, поширення і використання нових способів вирішення педагогічних проблем за допомогою нестандартних підходів.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить, що питаннями впровадження у вищій школі інноваційних технологій навчання займалися: І. Дичківська, О. Дубасенюк, Н. Дудник, В. Зайцев, С. Кашлев, М. Кляп, О. Комар, В. Луговий, В. Морозов, І. Осадченко, Г. П'ятакова, О. Пометун, Л. Рондяк, В. Руденко, Г. Селевко, М. Чепіль, Д. Чернілевський та ін.

Основними ознаками технології навчання є: цілеспрямованість, цілісність, наукове підґрунтя, спрямованість на результат, планування, висока ефективність, системність, проектування, надійність, гарантування результату.

Критеріями технології є: концептуальність, системність, управління, ефективність, відтворюваність.

Серед інноваційних технологій навчання, які наефективніше сприятимуть професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи, на нашу думку, є: *технологія розвитку критичного мислення, проблемного навчання та інтерактивна технологія.*

Критичне мислення – це специфічний мисленнєвий процес, який існує одночасно з логічним, аналітичним, креативним та іншими видами і вирізняється з-поміж них тим, що на виході формує не лише вміння свідомо аналізувати, синтезувати, робити власні висновки, різнобічно бачити проблему тощо, а й – позицію, духовну наповненість особистості [5, С. 115].

Застосування технології розвитку критичного мислення у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи дозволяє вирішити такі завдання:

- усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи думки, прав людини та її громадянською відповідальністю;
- формування відповідальної поведінки та громадянської свідомості;
- утвердження гуманістичної моралі та формування поваги до таких цінностей, як свобода, рівність, справедливість;
- формування соціальної активності і професійної компетентності особистості на основі таких соціальних умінь: готовність до участі в процесах державотворення, здатність до спільного життя і співпраці у громадянському суспільстві, готовність взяти на себе відповідальність та здатність розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- уміння відстоювати свою особисту позицію, знаходити нові ідеї та критично аналізувати проблеми, брати участь у дебатах, переосмислювати дії та аргументи, передбачати можливі наслідки дій та вчинків [5, с. 93].

Характерними особливостями процесу професійної підготовки, спрямованого на розвиток у майбутніх фахівців критичного мислення, є: використання на заняттях суспільно-гуманітарної та професійної підготовки пізнавальних та проблемно-пошукових завдань; вироблення майбутніми фахівцями власних міркувань та прийняття об'єктивних рішень; уміння отримувати та використовувати інформацію; добирати документи, що підтримують власну точку зору; співпрацювати з державними установами, щоб захищати власні інтереси та цінності; визначати та використовувати встановлені процедури розв'язання конфлікту в органах влади, визначати політику та рішення; розробляти критерії для висловлювання суджень про людей, ситуації, рішення; приймати рішення відносно колективного управління та громадських проблем; визначати власні інтереси та цілі в конкретній ситуації.

Критичне мислення – це мислення соціальне. Особлива думка перевіряється й удосконалюється, коли нею діляться з іншими. Коли ми дискутуємо, сперечаємося, обмінюємося думками з іншими людьми, ми уточнюємо й поглиблюємо свою власну громадянську позицію.

Критичне мислення починається з постановки питань і з'ясування проблем, що потрібно розв'язати. Воно виникає тоді, коли студенти, вирішуючи конкретну проблему, відшуковують власний вихід із ситуації, що склалася. Основне завдання викладача – навчити їх ставити запитання та формулювати проблеми, тому що вміння розв'язувати проблеми – це шлях до досягнення мети, шлях до успіху. В освітньому процесі таку діяльність стимулює проблемне навчання. Воно нагадує науковий пошук і здійснюється на основі ініціювання самостійного пошуку студентом знань через проблематизацію (викладачем) навчального матеріалу.

Проблемне навчання – це тип розвивального навчання, зміст якого представлений системою проблемних завдань різного рівня складності. В процесі вирішення цих завдань студенти опановують нові знання і способи дії, в результаті чого відбувається формування їхніх творчих здібностей, продуктивного мислення, уяви, пізнавальної мотивації, інтелектуальних емоцій, ерудиції та інших особистісних якостей. Воно здійснюється шляхом ініціювання самостійного пошуку студентом знань та проблематизацією навчального матеріалу та на основі використання викладачем принципів проблемності, доступності, мотивації, міжпредметних зв'язків тощо.

На відміну від традиційного пояснювально-ілюстративного, проблемне навчання ґрунтується не на передаванні готової інформації, а на відкритті майбутніми педагогами суб'єктивно нових знань і вмінь шляхом розв'язування теоретичних і практичних проблем. У його основі лежить послідовне і цілеспрямоване створення проблемних ситуацій у формі навчальних завдань і запитань.

Проблемна ситуація – психічний стан утруднення, який виникає внаслідок неможливості пояснити факт або розв'язати задачу за допомогою наявних знань та вмінь. Вона може створюватися шляхом постановки завдання, запитання, демонстрування досліду, механізму, матеріалу з преси або особистих спостережень студентів [2, с. 185].

На думку вчених В. Галузяка, М. Сметанського, В. Шахова, розв'язання проблемної ситуації охоплює три основні компоненти:

- невідоме – нова закономірність, властивість, спосіб чи умова діяльності, що студенти повинні відкрити в результаті поставленого запитання, щоб розв'язати проблему;

- пізнавальна потреба, що спонукає здобувачів вищої освіти шукати розв'язання проблеми. Пізнавальна потреба виникає лише тоді, коли студенти зіштовхуються із суперчністю, розбіжністю між очікуваним і тим, що здається їм істинним, та реальним досвідом;

- пізнавальні можливості студентів щодо аналізу поставленого завдання і розуміння нових понять. Міра складності завдання повинна бути такою, щоб майбутні педагоги не змогли його виконати на основі наявних знань та вмінь, однак могли проаналізувати і за допомогою викладача відкрити нове поняття [2, с. 185].

З-поміж методичних прийомів створення проблемних ситуацій варто виокремити такі:

- викладач підводить студентів до протиріччя і пропонує самостійно знайти його вирішення;

- викладає різні точки зору на одне й те саме питання;

- пропонує розглянути явище з різних позицій;

- спонукає майбутніх фахівців робити порівняння, узагальнення, висновки із ситуацій, зіставляти факти;

- ставить конкретні запитання (на узагальнення, обґрунтування, конкретизацію, логіку);

- пропонує проблемні завдання (наприклад, з недостатніми чи надлишковими вихідними даними, невизначеністю в постановці питання, суперечливими даними, свідомо зробленими помилками тощо).

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, вважаємо, доречно використовувати такі форми проблемного навчання, як:

– структуровані дискусії та проблемно-практичні дискусії (на основі дискусійної діяльності);

– заняття-екскурсія, заняття-вирішення завдань, заняття – обмін інформацією, заняття-консультація (традиційні заняття з новими аспектами);

– заняття-аукціон, заняття-суд (нестандартні заняття) тощо.

Теоретико-практичні основи методів інтерактивного навчання визначені у роботах І. Дичківської, О. Дубасенюк, О. Єльнікова, С. Кашлева, О. Комар, І. Нікішиної, В. Ніколіної, І. Осадченко, О. Пехоти, О. Пометун, Г. П'ятакової, В. Руденко, Г. Селевка, Г. Сиротенка, М. Скрипника та ін. Серед найпопулярніших методів інтерактивного навчання дослідники називають: роботу в парах; «2–4–усі разом»; «Карусель»; роботу в малих групах, «Мікрофон», «Незакінчене речення», «Мозковий штурм», «Навчаючи – вчуся», «Ажурну пилку», аналіз ситуації, «Дерево рішень», різні види дискусій, диспутів, дебатів; розігрування ситуації за ролями, метод «ПРЕС», «Займи позицію», «Рольову гру» тощо.

Зазначимо, що інтерактивне навчання – «спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [7, с. 182]. Методи інтерактивного навчання – «це посилена педагогічна взаємодія, взаємовплив учасників педагогічного процесу через призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності ..., процес інтенсивної, міжсуб'єктної комунікації ...» [8, с. 48].

Для повнішого розкриття категорії «методи інтерактивного навчання», О. Пометун порівнює традиційні методи й інтерактивні методи навчання за такими параметрами: цілі; позиція викладача та студента; організація комунікації в навчальному процесі [7, с. 7].

На відміну від традиційних методів навчання, у яких метою є – обраним способом передати студентам і домогтися засвоєння ними якомога більшого обсягу знань, метою інтерактивних методів є – створення

викладачем умов навчання, за яких студент сам здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних галузях подальшого життя. Завдання студентів – одержати інформацію не у вигляді вже готової системи від викладача, а в процесі власної активності; у процесі взаємодії на занятті з іншими студентами і викладачем; опановувати систему апробованих способів діяльності стосовно себе, соціуму; засвоїти різні механізми пошуку знань в індивідуальній і колективній діяльності. Результат – знання, отримані майбутніми фахівцями, які є одночасно й інструментом для самостійного їх здобування.

Щодо позиції викладача та студента, то при застосуванні традиційних методів спостерігається чітке планування змісту лише власної діяльності, у процесі якої викладач – центральна дійова особа, яка керує студентами, показує, розповідає, запитує, вимагає спокою в аудиторії, обмежує рухи студентів. Позиція студента на занятті – пасивний слухач, якому іноді надається можливість продемонструвати свої знання. Позиція студента при застосуванні інтерактивних методів на занятті – активний учасник освітнього процесу, що дозволяє йому, беручи участь у дискусіях, обговорюючи різні проблеми, імітуючи ситуації, засвоювати від 70 % до 90 % інформації. Взаємодія між викладачем і студентами заснована на паритетності, що допускає прийняття викладачем думок і активної позиції студентів, визнання за ними права на самостійність суджень.

Основою комунікативного процесу у традиційних методах навчання є монолог викладача, у процесі якого, використовуючи систему заохочень і покарань, змушує студентів прийняти інформацію як необхідну й обов'язкову. Відбувається одностороння комунікація з ініціативи викладача відповідно до заздалегідь підготовленого плану заняття, що дозволяє за короткий проміжок часу передати великий обсяг матеріалу, маючи зворотний зв'язок у вигляді коротких відповідей. Інтеракція ж уже за своєю сутністю – багатостороння комунікація, при якій комунікаційні зв'язки виникають не лише між викладачем і студентами, але й між усіма студентами. Основа

комунікативного процесу – організація викладачем процесу навчання, у якому він – консультант, фасилітатор, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі, тому головними у процесі навчання стають зв'язки між студентами, їхня співпраця, а результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання (студенти беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання).

Завдяки цьому майбутній учитель початкової школи отримує можливість набути професійної компетентності та комунікативної компетентності як її складника: поділитися своїми думками, враженнями й почуттями, розповісти про власні висновки і вислухати думки не тільки викладача, а й однокласників; брати участь у дискусіях, обговорюючи різні проблеми, імітуючи ситуації, у тому числі й мовні; вести дискусію; працювати у групі, розв'язувати конфлікти, слухати інших тощо.

Отже, застосування інноваційних технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти сприяє професійній підготовці, гуманізації та соціалізації майбутніх учителів початкової школи; впливає на їхній особистісний розвиток (інтереси, потреби, цінності), забезпечуючи свободу думки, вибору, впевненість у своїх силах, здатність оволодівати новим досвідом на основі цілеспрямованого формування критичного мислення, пізнавальних інтересів та можливостей.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Ващук Ф. Г. Перехід до інноваційних технологій у вищій освіті – вимога часу. *Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи*: монографія. Ужгород, 2011. С. 290–315.

2. Галузяк В. М., Сметанський М. І, Шахов В. І. Педагогіка: навчальний посібник. 2-е вид. випр. і. доп. Вінниця, 2003. 416 с.

3. Закон України «Про загальну середню освіту». *Відомості Верховної ради України (ВВР)*. 1999. №28.

4. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4.07.2002 р. № 40-IV: URL: <http://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2013/04>

5. Києнко-Романюк Л. А. Розвиток критичного мислення студентської молоді як загальнопедагогічна проблема : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2007. 209 с.

6. Педагогическая энциклопедия / гл. ред. Каирова А. И.. М. : Сов. энциклопедия, 1988. Т. 3. 880 с.

7. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К. : СПД Кулінічев Б. М., 2007. 144 с.

8. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : науково-метод. посібник. К.: А.С.К., 2004. 192 с.

9. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 1987. 54 с.

References

1. Vashchuk F. G. Perekhid do innovaciinykh tehnologii u vyshchij osviti – vymoga chasu. Integraciya v yevropeiskyi osvittii prostir: zdobutky, problemy, perspektyvy : monografiia. Uzhgorod, 2011. S. 290–315.

2. Galuziak V. M., Smetanskyi M. I, Shakhov V. I. Pedagogika : navchalnyi posibnyk. 2-e vyd. vypr. i. dop. Vinnycia, 2003. 416 s.

3. Zakon Ukrainy «Pro zagalnu seredniu osvitu». Vidomosti Verhovnoi rady Ukrainy (VVR). 1999. №28.

4. Zakon Ukrainy «Pro innovaciinu diialnist» vid 4.07.2002 r. № 40-IV : URL : <http://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2013/04>

5. Kyienko-Romanyuk L. A. Rozvytok krytychnogo myslennya studentskoi molodi yak zagalno pedagogichna problema : dys. ... kand. ped. nauk. Kyiv, 2007. 209 s.

6. Pedagogicheskaiia entsyklopediia / gl. red. Kairova A. I. M. : Sov. entsyklopediia, 1988. T. 3. 880 s.

7. Pometun O. I. Entsyklopediia interaktyvnogo navchannia. K. : SPD Kulinichev B. M. , 2007. 144 c.

8. Pometun O. I., Pyrozhenko L. V. Suchasnyi urok : interaktyvni tekhnologii navchannia : naukovo-metod. posibnyk. K. : A.S.K., 2004. 192 c.

9. Trotsko G. V. Teoretychni ta metodychni osnsvy pidgotovky studentiv do vykhovnoi diialnosti u vyshchych pedagogichnykh navchalnykh zakladakh : avtorefer. dys. ... d-ra ped. Nauk : 13.00.04. Kyiv, 1987. 54 c.

Відомості про авторів

Грітченко Тетяна Яківна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, gtya212@ukr.net.

Майданик Олена Василівна – кандидат педагогічних наук, завідувач шкільним відділенням, Вінницький обласний комунальний гуманітарно-педагогічний коледж, maydanik71@gmail.com